

Okul öncesi öğretmenlerinin ödül ve ceza uygulamalarına yönelik görüşleri

The views of preschool teachers on reward and punishment applications

Bünyamin Han¹, Mahmut Altunhan²

Makale Geçmişi

Geliş : 16 Eylül 2020
Düzeltilme : 25 Ağustos 2021
Kabul : 10 Ekim 2022
Çevrimiçi : 30 Ekim 2022

Makale Türü

Araştırma Makalesi
Derleme Makale

Article History

Received : September 16, 2020
Revised : August 25, 2021
Accepted : October 10, 2022
Online : October 30, 2022

Article Type

Research Article
Review Article

Öz: Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde kullandıkları ödül ve ceza uygulamalarına yönelik görüşlerini incelemektir. Özellikle okul öncesi yaş; çocukların bilişsel, kişisel, duyuşsal, sosyal ve ahlaki gelişimleri bakımından oldukça kritik bir önem taşıdığından, bu yaştaki çocukların eğitiminde kullanılan ödül ve ceza uygulamalarının doğru kullanılması bir gereklilik haline gelmiştir. Bu araştırma nitel yöntemle desenlenmiş fenomenolojik bir çalışmadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilerek çeşitli kod ve temalara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi öğretmenleri maddi ödüllerden çok sembolik ve sosyal ödüllerini kullanmaktadırlar. Ödüller; motive etmek, davranış değiştirmek, kuralları benimsetmek amacıyla kullanmakta; ödülleri öğrenciler üzerinde olumlu sonuçları ile birlikte olumsuz yönlerinin de olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler fiziksel cezalar yerine sosyal ve psikolojik ceza türünü tercih etmekte; cezaları kurallara uymama durumunda ve sorun/istenmeyen davranışı değiştirmek için kullanmakta; cezaların etkilerinin kısa süreli olduğunu hatta bazen olumsuz etkilerinin olduğunu düşünmektedirler. Araştırmada ödül ve ceza kullanımında öğretmenlerin dikkat etmesi gereken öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ödül, ceza, okul öncesi, öğretmen

Abstract: The aim of this study is to examine the views of preschool teachers about the reward and punishment practices they use during the education process. The correct use of rewards and punishments in the education of children of preschool age has become a necessity since especially this age is very critical for children's cognitive, personal, affective, social and moral development. The study is a phenomenological research designed with qualitative method. Interviews were conducted by using semi-structured interview form. The data were analyzed with descriptive analysis technique and various codes and themes were obtained. According to the results of the research, pre-school teachers use symbolic and social rewards rather than material rewards. They use rewards to motivate, change behavior, and adopt rules; the rewards have negative effects on students as well as positive effects. Teachers use social and psychological punishment instead of physical punishment in pre-school education; use punishment for non-compliance and to change problematic/undesirable behavior. They stated that the effects of the punishment were short-term, sometimes even negative. Teachers are advised to be careful about the use of rewards and punishments.

Keywords: Reward, punishment preschool, teacher

DOI: 10.24130/eccdjecs.1967202262309

Başlıca Yazar: Bünyamin Han

¹ Dumlupınar Üniversitesi, Dumlupınar Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, bunyaminhan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0204-5686

² Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, mahmut.altunhan@dicle.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0204-5686

SUMMARY

Introduction

Teachers use many methods to make the education process effective in carrying out their educational activities. The effectiveness of education and training and the desired results depend on the success of the teaching activities implemented by the teachers, especially in the classroom. Therefore, teachers use some practices in classroom activities in order to carry out the education process more effectively. Discipline practices play an important role in these practices, which are used to help the educational activities achieve their goals and aim to carry out the education and training process effectively. One of the traditional methods of creating classroom discipline is the use of rewards. Teachers resort to reward mechanisms in various ways to increase students' desired behaviors and sometimes reduce unwanted behaviors. In the literature, the concept of 'reward' is defined as reinforcement. Skinner (1982) describes the concept of reinforcement as environmental responses that increase the likelihood of a repetition of behavior. There are two types of reinforcement, positive and negative. In the positive reinforcement, the individual is motivated by the behavior through presenting the stimulus that the individual finds rewarding, while in the negative reinforcement the behavior is reinforced by the removal of an unpleasant stimulus (McLeod, 2015). Reinforcement involves the inclusion of a stimulant that the organism would like to strengthen the desired behavior (Turhan, 2017), for example, giving food to a hungry animal (Staddon and Cerutti, 2003) or giving money or reward to the homeworker (McLeod, 2015). Similarly, the reward can be considered as an object or event which is given under the condition and is deemed attractive by the given person (Bolat, 2017). Indeed, Nuttin and Greenwald (2014) state that the reward reinforces behavior as an external stimulus. In addition to the rewards used in the process of providing classroom discipline, another important application is the mechanism of punishment, which means that the student is confronted with a situation that he does not like. Punishment can be defined as sadness, distress, painful treatment or sanction (TDK, 2019). Punishment includes environmental stimuli that reduce the likelihood of repetition of a behavior (McLeod, 2015); or an object or activity that is given to a person under a condition and he is not pleased with it (Bolat, 2017). Kohn (1999) on the other hand, defines punishment as an attempt to change one's behavior.

Many educators acknowledge that punishments and threats are inefficient (Staddon, 1995). Research has shown that punishment has negative consequences for children, including mental health problems (Gershoff, 2008); harms relations between adults and children (Kohn, 1994); negatively affects students (Yaman and Güven, 2014). Research conducted over the years, particularly in education and psychology, has shown that punishment practices used by teachers to manage student behaviors are associated with behavioral and academic problems among students, and may even cause an increase them (Cameron, 2006). Many parents, teachers and administrators believe that punishment, defined as an attempt to change one's behavior, causes children to be exposed to something unpleasant (Kohn, 1999). In this

respect, the correct use of reward and punishment in the education and training process is very important for the effectiveness of this process.

This study aims to examine the reward and punishment practices used within the classroom discipline, which is one of the important issues that teachers should pay attention to during the education and training process.

Methodology

In this study, phenomenology, one of the qualitative research designs, was used as it aimed to descriptively examine the reward and punishment practices used by preschool teachers. Using phenomenology, this research reveals preschool teachers' perceptions and experiences of reward and punishment practices. Semi-structured interview form was used to collect data. The data collection form was prepared by the researchers based on the literature and reviewed by the experts in the literature. In the first part of the interview form, personal information of teachers such as gender, marital status and graduation are included. In the second part, questions such as “In which situations do you use reward / punishment in preschool education, what kind of reward / punishment do you use in pre-school education, what effects / results did you see on the students? In order to collect data, schools were determined from kindergartens in Diyarbakır city center. Interviews were held with 22 preschool teachers working in these schools. In this context, the data obtained from the interviews were analyzed with descriptive analysis technique and the codes and themes were reached. The frequencies of the codes and themes are presented and a holistic table is created.

Results

According to the results of the research, the teachers stated that they used the rewards in the pre-school education in order to “motivate, change behavior, adopt rules”. Teachers stated that they used “symbolic, social and material” reward types in pre-school education. Teachers listed symbolic rewards such as; star, sticker, smiley face, face paint, well done stamp, badge, heart, name badge, etc. Teachers stated that the effects of the rewards used in preschool education on students “reinforce positive behavior, motivate, change short-term behavior and have no positive effect”. Teachers stated that they used punishments in pre-school education “in case of non-compliance and to change problem / unwanted behavior”. Some teachers stated that they did not use any punishments. There are also teachers who state that punish their students if they do not obey the rules (harm others, exceed the limit, bad words, swearing, etc.). Teachers stated that they used punishments such as “break / think corner, depriving of what they love, warning” in preschool education. Some teachers stated that they did not use any punishment. Teachers stated that the effects of the punishments used in preschool education are “change problem behavior, make wrong behavior, have short-term effect and have negative effects”.

Discussion and Conclusion

An important issue investigated about the use of rewards in this research is the effects of rewards on student behaviors. In this regard, the teachers stated that the effects of the rewards used in preschool education on students are “reinforce positive behavior, motivate, change short-term behavior and have no positive effect”. An important point to note here is that the positive results of the rewards as well as the negative aspects are emphasized. The teachers stated that the rewards reinforce positive behaviors and motivate the students, but the effects of the rewards are short-term and even no effect at all. In the study conducted by Yaman and Güven (2014), it was concluded that the reward did not motivate the students. In addition to the positive functions of the reward, it is emphasized that the rewards can be harmful if treated unconsciously about the use of the awards. Kohn (1999) stated that the rewards failed to produce permanent behavior change; Bolat (2017) stated that the rewards negatively affect the desired skills such as creativity; Bracey (1994) argues that the reward encourages students to easy. The importance of correct and careful use of the rewards becomes more evident when the findings of the researches revealing the harmful aspects of the rewards.

As the aim of the study was to investigate the consequences of the punishment used in education, teachers' opinions were taken. The teachers stated that the effects of the punishment used in preschool education are “it changes problem behavior, it makes the wrong behavior noticed, it has a short-term effect, it has negative effects”. Accordingly, it is understood that punishment have short-term effects and sometimes even negative effects in recognizing and changing students' problem behaviors. Negative assessments of punishment are noteworthy here. As a matter of fact, Kohn (1999) stated that the punishment did not work; Gündoğdu (2007) stated that it has some negative effects on students; Akçadağ, (2012) stated that the use of punishment causes problem behaviors. In fact, many educators acknowledge that punishment and threats are inefficient (Staddon, 1995). In a study conducted by Bilir, Kuru and Tezcan (2007) teachers stated that punishments in education are high and they should be reduced. Research has shown that punishment has negative consequences for children, including mental health problems (Gershoff, 2008); adult-child relationships (Kohn, 1994). Similarly, Cameron (2006) reveals that penalties are related to behavioral and academic problems among students and may even increase them. Gündoğdu (2007) concluded that the social and physical punishment methods used by teachers to provide classroom discipline were less effective on students than other methods. In the study conducted by Yaman and Güven (2014) it was emphasized that the punishment reinforces the punished behavior instead of causing extinction. In the study, it can be said that teachers' negative perceptions about the consequences of punishment lead teachers to behaviors that do not use physical punishments.

According to the results of the research, teachers should pay attention to the use of rewards since it is revealed that the rewards applied to children in preschool period may have harmful aspects. As the motivating effect of rewards has been shown to be short-term, teachers should not use rewards only as a

means of motivation. Teachers should avoid such punishments, especially since the detrimental effects of physical punishment have been demonstrated in pre-school. Considering that the results of all punishment are short-term, regardless of their type, it is recommended that teachers act responsibly in the use of punishments. As an alternative to reward and punishment mechanisms in education, it is recommended that some applications be presented to the teachers through researches.

GİRİŞ

Öğretmenler, eğitim öğretim faaliyetlerini yerine getirirken bu sürecin etkili olması için birçok yöntem kullanırlar. Eğitim ve öğretimin etkili olması ve istendik sonuçlar doğurması, öğretmenlerin özellikle sınıf içinde uyguladıkları öğretim faaliyetlerinin başarısına bağlıdır. Bundan dolayı öğretmenler, eğitim sürecinin daha etkili yürütülmesi adına sınıf içi etkinliklerde birtakım uygulamalar kullanmaktadırlar. Eğitim faaliyetlerin amacına ulaşmasına yardımcı olmak üzere kullanılan ve eğitim-öğretim sürecinin etkili bir şekilde yürütülmesini hedefleyen bu uygulamalarda disiplin uygulamalarının önemli bir yeri vardır.

Disiplin kavramı birçok anlam taşımakla birlikte sözlük anlamı ‘kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü’ olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Bu anlamıyla disiplin, insanların davranış kurallarına veya davranış standartlarına uymasını sağlama ve uymadıklarında ise onları cezalandırma uygulaması olarak tanımlanabilir (Collins, 2008). Disiplin kavramı, bireylerin içinde buldukları grup tarafından paylaşılan norm, değer ve inançların içselleştirilmesi ve uyulması için gereken kuralların, gerekli olursa verilecek cezaların belirlenmesini içermektedir (Özdemir, 2017). Sınıf içindeki olumsuzlukları ortadan kaldırmak ve çocukların içinde buldukları çevreye uyumlu davranmalarını desteklemek sınıf içindeki disiplin anlayışının temelini oluşturmaktadır (Öztürk ve Gangal, 2016). Buna göre disiplinin daha çok bireylerin davranışlarını kontrol etme noktasındaki işlevi öne çıkmaktadır.

Öğrencilerin öğretim hedeflerine ulaşmalarında ve öğrenmelerini sağlayacak sınıf koşullarını oluşturma ve sürdürmede öğretmenin rolü kritik öneme sahiptir (Cohen ve Amidon, 2004). Ancak bir eğitim kurumunda amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılırken, kurumun yapısından, işleyişinden ve kurum içerisinde faaliyet gösteren bireylerden kaynaklanan ve kurumun amaçlarını gerçekleştirmesini engelleyen birçok istenmeyen sorunlar oluşabilir (Yılmaz, 2011). Dağlı ve Han (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre öğretmenlerin öğrencilerle ilgili en çok karşılaştıkları problem öğrencilerin sorun davranışlarıdır. Bu noktada öğretmen ile yöneticiler oluşan ve oluşması muhtemel olan sorunları çözmek için disiplin kurallarını işletmeye çalışır (Gümüş, 2013). Bu bakımdan sınıf disiplini, etkili öğrenme ve öğretme süreci için önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir (Uğurlu ve diğerleri, 2015).

Eğitimde disiplin uygulamalarını kullanmanın temel bazı gerekçelerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda disiplinin amacı; öğrencilere okulda uyulması gereken davranış ilke ve kurallarını öğretmek (Gündoğdu, 2007), öğrenciye hangi davranışın istenilir olduğunu gösterip öğretmek,

davranışı izlemek, beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek, kötü yaptığında cezalandırmak (Başaran, 1983) olarak değerlendirilebilir. Okul disiplninde geleneksel yaklaşımların; düzeni sağlama, caydırıcılık, kontrol ve ceza (Cameron, 2006) olgularına odaklandığı görülmektedir. Bu bakımdan disiplin, genellikle ceza vermeyi (Gümüş, 2013), yanlış yapanları dışlamayı (Maag, 2012) ve sert davranmayı çağrıştıran (Kayıççı, 2013) olumsuz bir kavram olarak algılanmaktadır. Nitekim disiplin konusundaki araştırmalar, bu kavramın öğretmenlerin bir bölümü tarafından, öğrencilerin ise büyük bir kısmı tarafından olumsuz olarak algılandığını (Turhan ve Yaraş, 2013) ortaya koymaktadır. Okullarda disiplni; güvenlik yöntemleri, uzaklaştırma, fiziksel ceza ve öğretmenlerin öğrenci davranışlarını yönetmek için kullandıkları diğer yöntemleri içerdiğinden (Cameron, 2006), dolayı bu kavramın olumsuzluk çağrıştırdığı söylenebilir. Okulda disiplni sağlamak için kullanılan birçok yöntem olmakla birlikte en yaygın kullanılan disiplin yöntemlerinin ödül ve cezalar olduğunu (Kutlu, vd., 2007; Çetin, 2013; Uysal ve diğerleri, 2018) söylemek mümkündür.

Sınıf disiplnini oluşturmanın en eski yöntemlerinden biri ödüllerin kullanılmasıdır. Öğretmenler öğrencilerin istedik davranışlarını artırmak ve bazen de istenmeyen davranışlarını azaltmak amacıyla çeşitli şekillerde ödül mekanizmalarına başvururlar. Ödüllerin kullanımını konu alan alanyazındaki araştırmalarda ‘ödül’ kavramı ‘pekiştirici’ olarak da tanımlanmaktadır. Skinner (1982) pekiştirici kavramını bir davranışın tekrarlanma olasılığını artıran çevresel tepkiler olarak tanımlamaktadır. Pekiştiricinin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki çeşidinden bahsedilebilir. Olumlu pekiştiricte, bireyin ödüllendirici bulduğu uyarıcı sunularak davranış güçlendirirken olumsuz pekiştiricte ise hoş olmayan bir uyarıcının ortamdaki kaldırılması ile davranış pekiştirilir (McLeod, 2015). Pekiştirmede, istenen davranışları güçlendirmek için organizmanın hoşuna gidecek bir uyarıcının ortama dahil edilmesi (Turhan, 2017), örneğin aç bir hayvana yiyecek verme (Staddon ve Cerutti, 2003) ya da ödevini yapan öğrenciye para veya ödül verme (McLeod, 2015) durumu vardır. Benzer şekilde ödül, bir koşula bağlı olarak verilen ve verilen kişi tarafından cazip görülen bir obje ya da etkinlik (Bolat, 2017) olarak değerlendirilebilir. Nitekim Nuttin ve Greenwald, (2014) ödülün dışsal bir uyarıcı olarak davranışı pekiştirdiğini ifade etmektedirler.

Sınıf yönetiminde öğretmenden beklenen becerilerden biri de ödülleri doğru kullanımıdır. Ödülün nasıl dağıtılacağı ve nerelerde kullanılacağı öğretmen tarafından bilinmeli ve doğru kullanılmalıdır. Öğretmenlerin sınıf disiplnini sağlamada en sık kullandıkları yöntemlerin psikolojik ve sosyal ödüller olduğu söylenebilir (Yılmaz ve Babaoğlu, 2013). Araştırmacılara göre ödülün kullanımında dikkatli olunmalı (Lewis, 2001) ayrıca ödülleri miktarı ve türü öğrencilerden beklenen davranışlara uygun olmalıdır (Şanal, 2002). Ödüllerin öğrenci davranışlarını olumlu

yönde değiştirdiğine yönelik araştırmalar (Akçadağ, 2012; Nuttin ve Greenwald, 2014; McLeod, 2015; Staddon ve Cerutti, 2003), ödüllerin, öğrencinin istedik davranışlar için güdülenmesinde, moralinin artmasında ve kendini gerçekleştirmesinde etkili olabileceğini ortaya koymaktadırlar. Akçadağ (2012) ödül kullanımının öğrencileri güdüleme, moralini artırma ve kendini gerçekleştirmesinde etkili olabileceğini ifade etmektedir. Sınıf disiplini açısından öğretmenler; öğrencilerin hatalı davranışları karşısında panik olmamalı, olumlu davranışı usulünce ödüllendirmeli, yanlış davranışları düzeltmede tutarlı davranmalı, öğrencilerine yanlış davranışların etkileri konusunda farkındalık yaratmalıdır.

Ödüllerin olumlu kullanımı ile birlikte bazı olumsuz yönlerinin de olduğunu ortaya koyan araştırmalar vardır. Yapılan araştırmalar ödüllerin kısa süreli davranış değişikliği oluşturmada işe yaradığını, ancak kalıcı davranış değişikliği üretmede başarısız olduklarını öne sürmektedirler (Kohn, 1999). Ödül mekanik işlerde işe yarar ama karmaşık işlerde işe yaramaz. Yaratıcılık da karmaşık bir bilişsel süreç olduğu için ödül yaratıcılığı olumsuz etkiler (Bolat, 2017). Bu konuda Bracey (1994) çizimleri için bir ödül bekleyen okul öncesi öğrencilerinin, bir ödül beklemeyenlerden daha düşük kalitede resimler çizdiğini ve bir bilmeceyi çözmek için bir ödül bekleyen denekler nispeten kolay olanları seçerken, ödül beklemeyen kişilerin çok daha zorlu görevleri tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Buna göre aslında eğitimde uzun yıllardır iyi eylemlerin veya çok çalışmanın ödüllendirilmesi gerektiği öğretilmesine rağmen (Kohn, 1999), ödül kullanımının zararlarının da olabileceği vurgulanmaktadır.

Kohn (1994) velilerin çocuklar üzerinde uyguladıkları ödüllerin uzun süreli davranış değişikliğinde işe yaramayacağını Birch ve arkadaşları (1984) tarafından yapılan bir araştırma sonuçlarını örnek vererek ifade etmektedir. Bu araştırmada, küçük çocuklara kefir adı verilen tanımadıkları bir içecek verilir. Bazı çocuklardan sadece içmesi istenir; diğerleri bunu yaptıkları için övülür; üçüncü bir gruba, yeterince içmeleri durumunda ödül verileceği söylenir. Araştırmada beklenildiği gibi, hem sözel hem de maddi ödüller alan çocuklar içeceği diğer çocuklardan daha fazla tüketir. Ancak bir hafta sonra bu çocuklar kefirini öncesinden daha az çekici bulmuşlardır, oysa hiçbir ödül almayan çocuklar daha önce olmadığı kadar çok sevdiler. Kefir içmenin yerine okuma alışkanlığı, matematik, cömertlik değeri konulursa, ödülün yıkıcı gücünü görmeye başlarız (Kohn, 1994). Bu araştırma verileri, çocuklara bir şeyi yaptırmak istediğimizde onları ödüllendirmenin ters etki yapabileceğini ortaya koymaktadır.

Sınıf disiplinini sağlama sürecinde ödül kullanımının yanı sıra bir diğer önemli uygulama da öğrencinin hoşlanmayacağı bir durumla karşı karşıya getirilmesi yani ceza mekanizmasıdır. Ceza,

uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım (TDK, 2019) olarak tanımlanabilir. Ceza, bir davranışın tekrarlanma olasılığını azaltan çevresel uyarıcılar (McLeod, 2015) ya da bir koşula bağlı olarak verilen ve verilen kişi tarafından cazip görülmemeyen bir obje ya da etkinlik (Bolat, 2017) olarak da değerlendirilebilir. Kohn (1999) ise cezayı, kısaca birisinin davranışlarını değiştirme çabası olarak tanımlamaktadır.

Sınıfta oluşan istenmeyen davranışları durdurmak amacıyla kullanılan stratejilerden biri olan cezanın kullanımına dikkat edilmelidir. Ceza istenmeyen davranışların önlenmesine yardımcı olduğu kadar, öğrenci üzerinde bir takım olumsuz etkiler de oluşturabilmektedir (Gündoğdu, 2007). Ceza, davranışla orantılı olarak o davranışın tekrarını engelleyecek şekilde ve pedagojik ilkelere uygun kullanılmalıdır. Dolayısıyla, verilecek ceza türünü iyi bilmek ve seçmek gerekir (Yılmaz, 2011). Öğretmenlerin sınıfta yaşanan olaylara ve kişilere çok çabuk duygusal tepkiler vermesi, kolayca kızması, bağırması ve öğrencilerinde gözlemledikleri uygun olmayan davranışlar için ceza kullanması sorun davranışlara neden olabilir (Akçadağ, 2012). Öğretmenlerin okulda kullandıkları cezalara örnek olarak; oyundan çıkarılma veya oyuna alınmama (Uysal ve diğerleri, 2018), zor ve zevksiz işlerde görevlendirmek, bir isteğini yapmamak, gruptan veya oyundan ya da dersten ayırmak, arkadaşlarına sırtı dönük olarak bir süre oturmak, okulda alıkoymak gibi davranışlar verilebilir (Başar, 2004: 175).

Birçok eğitimci, eğitim sürecinde kullanılan ceza ve tehditlerin verimsiz olduğunu kabul etmektedir (Staddon, 1995). Araştırmalar cezanın, zihinsel sağlık sorunları da dahil olmak üzere çocuklarda olumsuz sonuçlar doğurduğunu (Gershoff, 2008); yetişkin ile çocuk arasındaki ilişkilere zarar verdiğini (Kohn, 1994); öğrencilerin cezalardan olumsuz etkilendiğini (Yaman ve Güven, 2014) ortaya koymaktadır. Eğitim ve psikoloji başta olmak üzere birçok bilim alanında yıllardır süregelen araştırmalar, öğretmenlerin öğrenci davranışlarını yönetmek için kullandıkları ceza uygulamalarının, okullardaki davranış bozuklukları, öğrenciler arasında davranışsal ve akademik sorunlarla ilişkili olduğunu ve hatta artışına neden olabileceğini göstermiştir (Cameron, 2006). Birçok ebeveyn, öğretmen ve yönetici, birisinin davranışlarını değiştirme çabası olarak tanımlanan cezanın çocukların hoş olmayan bir şeye maruz kalmasına neden olduğuna inanmaktadır (Kohn, 1999). Bu bakımdan eğitim öğretim sürecinde ödül ve cezanın kullanımının doğru konumlandırılması, bu sürecin etkililiği açısından oldukça önemlidir.

Okul öncesi dönem yaşamın en önemli ve en kritik gelişim aşamalarından biridir. Bu dönemde kazanılacak bilgi ve beceriler daha sonraki dönemlerin gelişim seyrini belirlemektedir (Kök vd., 2007). Okul öncesi dönemde eğitim alan öğrencilerin eğitim-öğretim yaşamlarının oldukça önemli

olduğu ve bu durumun sonraki yıllarda hayatlarına etki edecek karakter oluşumunu etkilediği bilinmektedir (Çoban ve Cizrelioğulları, 2021). Özellikle okul öncesi yaş dönemi; çocukların bilişsel, kişisel, duyuşsal, sosyal ve ahlaki gelişimleri bakımından oldukça kritik bir önem taşıdığından, bu yaştaki çocukların eğitiminde kullanılan ödül ve ceza uygulamalarının doğru kullanılması bir gereklilik haline gelmiştir.

Okul öncesi alanında yapılan araştırmalarda öğretmenlerin kullandıkları ödül ve ceza uygulamaları çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenlerinin ödül ve ceza yöntemini sıklıkla kullandıkları (Uysal ve diğerleri, 2018); okul öncesi öğretmenleri ödül ve ceza yöntemlerini eğitim sürecinde istenmeyen davranışlarla mücadele ederken kullandıkları (Temiz, 2020); okul öncesi eğitim sürecinde ödül-ceza uygulamaları istenmeyen öğrenci davranışını düzeltmek amacıyla kullanıldığı (Kaya, 2019); okul öncesi öğretmenleri, öğrencilerin problem davranışlarına ilişkin sıklıkla göz teması kurma, görmezden gelme, ödül-ceza gibi yöntemleri uyguladıkları (Güder, Alabay ve Güner, 2018); okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi stratejileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları (Güzelyurt ve diğerleri, 2019) gibi araştırma bulgularına rastlamak mümkündür. Buna göre okul öncesi öğretmenlerin sınıf disiplinini sağlamada sıklıkla kullandıkları ödül ve ceza uygulamalarının daha detaylı incelenmesi bu alandaki sorunların çözümü noktasında oldukça gerekli görülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırma, öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde dikkat etmeleri gereken önemli konulardan olan ve sınıf içi disiplinde sıklıkla kullanılan ödül ve ceza uygulamalarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu kapsamda bu araştırmada;

- a) Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde hangi durumlarda ödül ve cezayı kullandıkları,
- b) Okul öncesi öğretmenlerinin ne tür ödül ve ceza türlerini kullandıkları,
- c) Ödül ve cezanın öğrenciler üzerinde ne tür etkilerinin olduğu incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza uygulamalarını betimsel olarak incelemek amaçlandığından nitel araştırma desenlerinden olgubilim kullanılmıştır. Nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama

yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türü” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmada kullanılan olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırma türünde, bireyin kendi bakış açısına dayalı olarak algı ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlanır (Ersoy, 2017). Bazı yöntem bilimci araştırmacılar (Ersoy, 2017; Miles ve Huberman, 2016; Patton, 2014; Yin, 2017) ayrıntılı ve zengin veri elde etmede fenomenoloji araştırmalarının rolünü vurgulamaktadır. Fenomenolojiyi kullanarak bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin ödül ve ceza uygulamalarına yönelik algı ve deneyimlerini ortaya koymaktadır.

Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama formu araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır. Daha sonra ise eğitimbilimleri alanındaki dört farklı uzmandan görüş alınarak araştırma soruları düzenlenmiştir. Görüşme formunun ilk kısmında öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum ve mezuniyet gibi kişisel bilgileri yer almaktadır. İkinci kısımda ise *“okul öncesi eğitimde hangi durumlarda ödül/ceza kullanıyorsunuz, okul öncesi eğitimde ne tür ödül/ceza kullanıyorsunuz, okul öncesi eğitimde kullandığımız ödül/cezaların öğrenciler üzerinde ne tür etkilerini/sonuçlarını gördünüz”* gibi sorular yer almaktadır.

Çalışma Grubu

Veri toplamak amacıyla Diyarbakır il merkezinde yer alan anaokullarından kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğiyle okullar belirlenmiştir. Bu okullarda görev yapmakta olan 22 okul öncesi öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yer alan öğretmenlerin bazı kişisel bilgileri şu şekildedir: Araştırmaya katılan toplam 22 öğretmenden 6’sı erkek, 16’sı ise kadındır. Medeni durum bakımından 15’i evli, 7’si ise bekârdır. Mezuniyet bakımından ise katılımcıların tamamı lisans mezunu olup lisansüstü mezunu yoktur. Öğretmenlerin hepsi kadrolu olarak görev yapmaktadırlar.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplanacak okulların yönetici ve öğretmenlerinden randevu alınarak görüşmeler planlanmıştır. Belirlenen gün ve saatte okula gidilerek öğretmenlerle birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcılara araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmiş ve kişisel bilgilerinin gizliliği konusunda taahhüt verilmiştir. Araştırmada kapsamında

hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formlarındaki sorular öğretmenlere sorulmuş, formlar öğretmenler tarafından bizzat doldurulmuş ve araştırmacı tarafından kontrol edilerek katılımcı teyidi alınmıştır. Bu şekilde 22 okul öncesi öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür.

Verilerin analizinde Miles ve Huberman'ın (1994) belirttiği nitel veri analizi süreçleri izlenmiştir. Buna göre nitel veri üç bölümde incelenir; verilerin işlenmesi, verilerin görsel hale getirilmesi, sonuç çıkarma ve teyit etme. Bu bağlamda, görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilerek kod ve temalara ulaşılmıştır. Kod ve temaların frekansları ortaya konularak bütüncül bir tablo oluşturulmuştur. Katılımcıları açık kimliklerinin gizlenmesi amacıyla kodlama yöntemi kullanılmıştır. K1, birinci katılımcıyı, K2 ikinci katılımcıyı vb. ifade etmektedir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Veri toplama aracı ve analiz sürecinin geçerlik ve güvenilirliği konusunda öncelikle veri toplamak için kullanılan görüşme formunun hazırlanması için ilgili literatür taranmış, uzman kontrolünden geçtikten sonra öğretmenler ile yapılan ön görüşmelerle forma son hali verilmiştir. Veriler, katılımcılar tarafından doldurulan görüşme formları yöntemiyle birebir toplanmış ve kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın geçerliğini artırmak için katılımcı teyidi alınmıştır. Yine verilerin raporlaştırılmasında katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak görüşülen bireylerin görüşleri doğru bir biçimde yansıtılmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri betimsel analize tabi tutulmuş ve uygulama sonrasında, öğretmenlerin sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında oluşturulan kodlar kapsamında “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan konular tartışılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Burada elde edilen sonuçlarla araştırma için güvenilir analizler yapılmıştır.

Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için veri çeşitlemesi kullanılarak farklı özellikteki (cinsiyet, medeni durum, mezuniyet vb.) öğretmenlerden ve bunların farklı özelliklerinden bireysel deneyim ve yorumlar alınmıştır. Başkale (2016) araştırmanın inandırıcılığı artırmak için araştırma sürecinin ve verilerin açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlanması ve yeterli büyüklükte örneklem seçilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bundan dolayı araştırma süreçleri ayrıntılandırılarak inandırıcılık artırılmıştır.

Etik İlkelerle Uygunluk Beyanı

Araştırmanın veri toplama, analiz ve raporlaştırma süreçlerinde etik ilkelere uygun hareket edilmiştir. Veri toplama sürecinde katılımcılardan gönüllü olanlar araştırmaya dahil edilmiş ve kişisel bilgilerinin gizliliği konusunda taahhüt verilmiştir. Verilerin analizinde katılımcıların gizliliği için anonimleştirme yapılmış ve katılımcılar kodlanarak (K1, K2, vb.) bulgular ortaya konulmuştur. Araştırma kapsamında kullanılan tüm kaynaklar atıf verilerek ve kaynakça listesine dahil edilerek bilimsel etik ilkelere uyulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak okulöncesi eğitimde kullanılan ödül ve ceza mekanizmalarına yönelik elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgular tablo haline getirilerek görselleştirilmiş ve sırasıyla sunulmuştur.

1. Okul öncesi eğitimde ödülün kullanılma durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Okul öncesi eğitimde hangi durumlarda ödül kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen temalar ve frekansları aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Okul öncesi eğitimde ödülün kullanılma durumu

Tema	Katılımcılar	Frekans
Motive etmek için	K3, K5, K7, K9, K10, K11, K12, K13, K17, K18, K19, K20, K21	13
Davranış değiştirmek/pekiştirmek için	K1, K4, K8, K10	4
Kuralları benimsetmek için	K6, K15, K16	3

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler okul öncesi eğitimde ödülleri “motive etmek, davranış değiştirmek, kuralları benimsetmek” amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ödülleri, çocukları motive etmek için kullandığını ifade eden öğretmenlerden bazılarının bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Çocukların hoşuma giden davranışı olduğunda olumlu davranışlarından ötürü ödül veriyorum (K3). Öğrencilerimin doğru olan, yaratıcı olan ve doğal olan bütün davranışlarını ödüllendiririm, buradaki amacım davranışın devamını sağlamak ve diğer arkadaşlarını teşvik etmektir (K5). Çocukta olumlu davranışı pekiştirmek için... (K7). Çocukların yapmış oldukları güzel davranışları pekiştirmek için veriyorum (K11). Genellikle bir davranışı pekiştirmek istediğim zaman ödül kullanıyorum (K18).

Öğretmenlerden bazıları ise ödülleri çocuklarda gördükleri yanlış davranışları düzeltmek veya davranışları pekiştirmek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu şekilde görüş belirten öğretmenlerin bazı görüşleri şu şekildedir:

Çocuk herhangi bir yaramazlık yaptıığında bunu ortadan kaldırmak için kullanırım (K1). Öğrenciye kazandırmayı hedeflediğim bir davranışı kalıcı hale getirmek için kullanıyorum (K4). Doğru davranışı kalıcı hale getirmek için (K8). Olumsuz davranışların söndürülmesinde... (K10).

Öğretmenlerden bazıları ise ödülleri kuralları yerleştirmek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Çocuklar ödül alabilmek için tüm kurallara uyuyorlar (K6). Kurallara uydularında ödül veriyorum (K15)

2. Okul öncesi eğitimde kullanılan ödül türleri

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Okul öncesi eğitimde ne tür ödüller kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen temalar ve frekansları aşağıdaki Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul öncesi eğitimde kullanılan ödül türleri

Tema	Katılımcılar	Frekans
Sembolik ödüller (Yıldız, sticker, gülen yüz, yüz boyası, aferin damgası, rozet, kalp, yaka kartı, vb.)	K2, K3, K5, K6, K7, K8, K11, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K19,	14
Sosyal ödüller (Alkışlama, övgü, gülümseme, sanılma, takdir etme, onurlandırma, el ile çak yapma, aferin, haftanın çocuğu seçme, vb.)	K4, K5, K9, K10, K11, K13, K15, K16, K17, K19, K21, K22	12
Maddi ödüller (Çikolata, şeker, oyuncak, oyun parkı, oyun odası vb.)	K1, K3, K14, K20, K21	5

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler, okul öncesi eğitimde “sembolik, sosyal ve maddi” ödül türlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler sembolik ödüllerden; yıldız, sticker, gülen yüz, yüz boyası, aferin damgası, rozet, kalp, yaka kartı, vb. şeyleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu şekilde görüş belirten öğretmenlerin görüşlerine şu örnekler verilebilir:

Daha çok sembolik ödüller kullanıyorum; yıldız, kalp, gülen yüz vb. (K7). Yapıştırmalı sticker, aferin damgası vb kullanıyorum (K2). En çok kullandığım ödül gülen yüzdür (K12). Ödül olarak sticker kullanıyorum (K16). Eline tükenmez kalemle yıldız atarım (K17).

Öğretmenlerden bazıları sosyal ödüllerden; alkışlama, övgü, gülümseme, sarılma, takdir etme, onurlandırma, el ile çak yapma, aferin, haftanın çocuğu seçme, vb. ödüller kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu şekildeki görüşlere şu örnekler verilebilir:

Sözlü olarak övgü kullanıyorum (K4). Takdir ve onurlandırıcı sözler kullanıyorum (K9). Sözel ifadeler kullanarak ödüllendiriyorum (K11). Herkesin içinde yapılan davranış söylenir ve alkışlanır (K13). Ödül olarak övgü kullanıyorum (K16). Elimle çak yaparım ve sarılırım (K17). Başarılı öğrenciyi haftanın çocuğu olarak seçerim (K22).

Öğretmenlerden bazıları da çocuklara maddi ödüllerden; çikolata, şeker, oyuncak, oyun parkı, oyun odası vb. ödüller kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bunlar şu şekilde örneklendirilebilir:

Çocuk çikolata seviyorsa onu veriyorum, salıncakta sallanmayı seviyorsa sallıyorum (K1). Sınıfımızda yıldız panosu asılı durumda. Pazartesi gününden cumaya kadar 5 yıldız kazanan öğrenci sınıftaki ödül oyuncaklarını hafta sonu oynayıp tekrar pazartesi geri getiriyor (K20).

3. Okul öncesi eğitimde kullanılan ödüllerin öğrenciler üzerindeki etkileri

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Okul öncesi eğitimde kullandığınız ödüllerin öğrenciler üzerinde ne tür etkilerini/sonuçlarını gördünüz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen temalar ve frekansları aşağıdaki Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Okul öncesi eğitimde kullanılan ödüllerin öğrenciler üzerindeki etkileri

Tema	Katılımcılar	Frekans
Olumlu davranışı pekiştiriyor- sorumluluk kazandırma	K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K15, K16, K18, K20,	13
Motive ediyor	K1, K2, K9, K17, K19, K21, K22,	7
Kısa süreli davranış değiştiriyor	K3, K10,	2
Olumlu etkisi olmuyor	K14	1

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler, okul öncesi eğitimde kullanılan ödüllerin öğrenciler üzerindeki etkilerini “olumlu davranışı pekiştiriyor, motive ediyor, kısa süreli davranış değiştiriyor, olumlu etkisi olmuyor” şeklinde ifade etmişlerdir. Ödüllerin öğrencilerin olumlu davranışlarını pekiştirdiğini ifade eden öğretmenler görüşlerini şu şekilde açıklamışlardır:

Doğru kullanıldığında, ödüllerin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri oluyor (K4). Ödüller ile doğru davranışın pekiştirildiğini, çocuğun kendini özel ve önemli hissettiğini düşünüyorum (K5). Doğru

davranışları yapmalarında çok etkili oluyor (K6). Örneğin yemek yeme alışkanlığı kazandırılabilir (K8). İstendik davranışı kazandırıyor (K9). Olumlu davranışı yapmak için çaba gösterdiğini gözlemliyorum (K11). Aldıkları sorumluluklarını yerine getirmelerini, birbirlerine karşı sevgiyle yaklaşmalarını, birbirleriyle yardımlaşmalarını sağlıyor (K20).

Öğretmenlerden bazıları ödülleri öğrencileri motive ettiğini ifade etmişlerdir:

Ödülün öğrencileri motive ettiğini gördüm, ancak sürekli aynı ödülü vermemek gerekiyor (K1). Okulda ve sınıfta kabul görmek öğrenciyi mutlu ve motive ediyor (K9). Verdiğim ödüllerle çocukların motive olduklarını, sevindiklerini, kendilerini çok özel hissettiklerini gördüm (K17).

Öğretmenlerden bazıları ödülleri öğrenciler üzerinde kısa süreli etkisinin olduğunu, uzun vadede etkisinin az olduğunu, bazıları da olumlu etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu şekilde görüş belirten öğretmenlerin görüşlerine şu örnekler verilebilir:

Kısa süreli davranışı değiştiriyor ancak davranışı kalıcı olarak değiştirmiyor (K3). Kısa vadede etkilerini görüyorum ancak uzun vadede etkili olmadığı kanısındayım (K10). Olumlu bir etkisinin olduğunu düşünmüyorum (K14).

4. Okul öncesi eğitimde ceza kullanım durumları

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Okul öncesi eğitimde hangi durumlarda ceza kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen temalar ve frekansları aşağıdaki Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Okul öncesi eğitimde ceza kullanım durumları

Tema	Katılımcılar	Frekans
Kurallara uymama durumunda (zarar verme, sınırı aşma, kötü söz, küfür, vb.)	K2, K3, K6, K13, K15, K16, K17, K21, K22	9
Sorun/istenmeyen davranışı değiştirmek için	K1, K4, K11, K12, K18, K19, K20,	7
Kullanmıyorum	K5, K7, K8, K9, K10, K14,	6

Tablo 4’te görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler okul öncesi eğitimde cezaları “kurallara uymama durumunda ve sorun/istenmeyen davranışı değiştirmek için” kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler ise hiç ceza kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerinin kurallara uymama durumunda (başkalarına zarar verme, sınırı aşma, kötü söz, küfür, vb.) ceza verdiğini ifade eden öğretmenlerin ifadelerine şu örnekler verilebilir:

Başka öğrencilerin sınırları ve haklarını ihlal eden öğrencilere ceza veririm (K2). Önceden belirlenmiş kurallar ısrarla çiğnendiği zaman, çocuğun kendine ve arkadaşlarına zarar verebileceği durumlarda kullanırım (K3).

Öğretmenlerden bazıları da öğrencilerinde gördüğü sorun/istenmeyen davranışı değiştirmek için ceza verdiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Bütün uyarılara rağmen bir düzelme olmazsa hafif ve tatlı bir şekilde ceza vermeye çalışırım (K1). Cezayı, öğrenci istenmeyen bir davranışı yaptığı zamanlarda o davranışı değiştirmek için kullanırım (K4). Çocukların göstermiş olduğu olumsuz davranışlar sonrasında ceza yoluna başvuruyorum (K11). Cezayı elimden geldiğince ve mecbur olmadıkça vermiyorum ama kötü bir söz, keşif, kötü muamele ve davranış gördüğümde “mola” adını vererek dinlenme sandalyesine oturtuyorum (K12).

Bazı öğretmenler ise ceza sistemine karşı olduklarını ve eğitimde cezayı kullanmadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Cezanın kullanılmasını doğru bulmuyorum (K5). Ceza kullanmıyorum. Çünkü ceza davranışı anlık durdurur, bence söndürmez, bilinçaltına iter (K9). Okul öncesi eğitimde cezayı doğru bulmadığım için kullanmıyorum (K10).

5. Okul öncesi eğitimde kullanılan ceza türleri

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Okul öncesi eğitimde ne tür cezalar kullanıyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen temalar ve frekansları aşağıdaki Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Okul öncesi eğitimde kullanılan ceza türleri

Tema	Katılımcılar	Frekans
Mola/düşünme köşesi	K3, K4, K5, K6, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21,	13
Sevdiği şeyden mahrum etme	K1, K2, K3, K11, K12, K13, K15, K16, K17, K21,	10
Uyarma (göz teması, görmezden gelme)	K13, K17	2
Kullanmıyorum	K7, K8, K9, K10, K14, K22	6

Tablo 5’te görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler okul öncesi eğitimde “mola/düşünme köşesi, sevdiği şeyden mahrum etme, uyarma” gibi cezalar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler ise hiç ceza kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerden birçoğu ceza yöntemi olarak mola ya da düşünme köşesini kullandıklarını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

Etkinliğe kısa bir mola vererek kendi yanımda oturtuyorum (K3). Sandalye molasına çıkarıyorum (K12).

Öğretmenlerden bazıları da öğrencilerin sevdiği şeyden mahrum etme yöntemiyle ceza kullandıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Sevdiği bir şeyden uzak tutarak ya da onu vermeyerek (K1). Etkinliklerden uzak tutarak ceza veririm (K2). Çocukların sevdiği bir etkinlikten bir süre muaf etme yöntemini kullanıyorum (K3).

Öğretmenlerden bazıları da öğrencileri göz teması, görmezden gelme gibi uyarı yöntemiyle ceza kullandıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Görmezden geliyorum (K13, K17). Bakışlarımla uyarırım ya da sert bir cismi masaya vurarak uyarırım (K17).

Öğretmenlerden bazıları da ceza sistemini kullanmadıklarını belirtmişlerdir (K7, K8, K9).

6. Okul öncesi eğitimde kullanılan cezaların öğrenciler üzerindeki etkileri

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Okul öncesi eğitimde kullandığınız cezaların öğrenciler üzerinde ne tür etkilerini/sonuçlarını gördünüz?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen temalar ve frekansları aşağıdaki Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Okul öncesi eğitimde kullanılan cezaların öğrenciler üzerindeki etkileri

Tema	Katılımcılar	Frekans
Sorun davranışı değiştiriyor	K1, K6, K13, K17, K20,	5
Yanlış davranışı fark ettiriyor	K4, K6, K19,	3
Kısa süreli etkisi var	K2, K9, K11, K12, K15, K16, K18,	7
Olumsuz etkileri oluyor	K3, K5, K14, K21, K22	5

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler okul öncesi eğitimde kullanılan cezaların etkilerini “Sorun davranışı değiştiriyor, yanlış davranışı fark ettiriyor, kısa süreli etkisi var, olumsuz etkileri oluyor” şeklinde ifade etmişlerdir. Öğretmenler cezaların bazı sorun davranışları değiştirdiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Çocuk sevdiği şeyden uzak tutulduğunda onu elde etmek için istenilen etkiyi meydana getiriyor (K1). Doğru davranışları yapmalarında molaların etkisi oluyor (K6). Belli bir süre molada kalan çocukla

yaptığı şey konuşulduğunda kalıcı düzeltilmeler meydana geliyor (K13). Ara vermede ceza alan çocuğun sınıf arkadaşlarını görebileceği ve yapılan etkinlikleri yakından takip edebileceği mesafede olmasına dikkat ettim. Bu da, cezalandırılan çocuğun bir daba kuralı ve davranmamasına ve derse katılımda istekli ve özverili olmasına sebep oldu (K17).

Bazı öğretmenler de cezaların öğrencilerin yanlış davranışı fark etmelerine imkan sağladığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Öğrenciyi diğer arkadaşları içindeyken rencide olmadan, incitmeden sözel olarak uyarmak, davranışını düşünmesini sağlamada etkili oluyor (K4). Genellikle yaptığı hatanın farkına varıp tekrarlamıyor (K6). Hatalı davranışı en aza indirmede farkındalık oluşturuyor (K19).

Bazı öğretmenler ise cezaların kısa süreli etkisinin olduğunu, uzun vadede cezaların etkisinin devam etmediğini ifade etmişlerdir. Bu şekilde görüş belirten öğretmenlerin bazı ifadeleri şöyledir:

Kısa süre etki ediyor sonrasında etkisini kaybediyor (K2). Cezaların davranışı geçici olarak durdurduğunu ancak söndürmediği fikrindeyim (K9). Okul öncesi eğitimde cezanın çok uzun süre etki etmediğini söyleyebilirim (K11). Az da olsa davranışta azalma olsa da davranışta sönme sağlanıyor (K12).

Öğretmenlerden bazıları cezaların olumsuz etkilerinin olduğunu, öğretmene karşı güveni kırdığını, sevgiyi kaybettiğini ve çocukları hırçınlaştırdığını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

Ceza alma durumu çocukların çok üzülmesine yol açıyor (K3). Çocuğun okul sevgisi, öğretmenine sevgisi ve güveni azalıyor (K5). İstenmeyen davranışı devam ettiriyor ve çocuğu hırçınlaştırıyor (K22).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırmada öğretmen görüşlerine dayalı olarak eğitimde kullanılan ödül ve cezaların kullanımları incelenmiştir. Araştırma nitel olarak desenlenmiş ve okul öncesi öğretmenlerden görüşme formları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Betimsel analiz tekniğiyle analiz edilen bulgulardan hareketle çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar alanyazındaki diğer araştırmaların sonuçlarıyla tartışılarak yorumlanmış ve buna dayalı olarak çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmada öğretmenlere kullandıkları ödüllerin türleri sorularak eğitimde yaygın kullanılan ödül türleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda öğretmenler, okul öncesi eğitimde “sembolik, sosyal ve maddî” ödül türlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler sembolik ödüllere: yıldız,

sticker, gülen yüz, yüz boyası, aferin damgası, rozet, kalp, yaka kartı, vb şeyleri; *sosyal* ödüllerden, alkışlama, övgü, gülümseme, sarılma, takdir etme, onurlandırma, el ile çak yapma, aferin, haftanın çocuğu seçme, vb.; *maddi* ödüllerden: çikolata, şeker, oyuncak, oyun parkı, oyun odası vb. ödüller kullandıklarını ifade etmişlerdir. Yılmaz ve Babaoğlu, (2013) sınıf öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada psikolojik ve sosyal ödülleri “çoğunlukla”, maddi ödülleri ise “bazen” kullandıklarını saptamıştır. Uysal ve diğerleri (2018) tarafından anaokullarında yapılan araştırmada çocuklar en çok maddi ödüllerin kullanıldığını ifade etmişlerdir. Araştırmalarda eğitimde kullanılan ödüllerin miktarı ve türüne (Şanal, 2002), kullanım biçimine (Onur Sezer, 2014), dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Araştırmada okul öncesi öğretmenlere kullandıkları ödülleri hangi amaçla kullandıkları sorularak eğitimde ödüllerin temel kullanım amaçları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ödüllerin doğru amaçla kullanılması, eğitim sürecinde dikkat edilmesi gereken bir olgu olarak (Armstrong ve Stephens, 2005; Bolat, 2017; Budak, 2009; Çolak, 2005; Lewis, 2001; Uğurlu ve diğerleri, 2015; Şanal, 2002; Yılmaz, 2011;) karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenler, okul öncesi eğitimde ödülleri “motive etmek, davranış değiştirmek, kuralları benimsetmek” amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre okul öncesinde ödüllerin, öğrencileri motive etmek, davranışlarını değiştirmek ve kuralları benimsetmek gibi olumlu davranışları pekiştirmek amacıyla kullanıldığı söylenebilir. Akçadağ (2012) ödüllerin öğrencinin istedik davranışlar için güdülenmesinde, moralinin artmasında ve kendini gerçekleştirmesinde etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Nitekim Skinner (1982) pekiştirecin (ödül) ile bir davranışın tekrarlanma olasılığını artırdığını; McLeod (2015) da bireyin ödüllendirici bulduğu uyarıcı ile davranışının pekiştirileceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda ödüllerin davranışları olumlu yönde değiştirdiğine yönelik araştırmaların (McLeod, 2015; Staddon ve Cerutti, 2003) olduğu söylenebilir. Yaman ve Güven (2014) tarafından yapılan araştırmada öğrenciler motivasyon düzeylerinin artması için ödülü gerekli görmektedirler. Onur-Sezer, (2014) tarafından yapılan araştırmada ders programlarına eklenen ödül uygulamalarının öğrencilerin istenmeyen davranışlarını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Civelek (2001) kullanılan ödüllerin olumlu davranışların devamı ve artırılması amacıyla kullanıldığını ortaya koymuştur. Temiz, (2020) öğretmenlerin ödül ve ceza yöntemlerini eğitim sürecinde istenmeyen davranışlarla mücadele ederken kullandıklarını benzer şekilde Kaya, (2019) da ödül-ceza uygulamalarının istenmeyen öğrenci davranışını düzeltmek amacıyla kullanıldığını belirtmiştir. Gündoğdu (2007) öğretmenlerin sınıf disiplinini sağlamada kullandıkları yöntemlerden psikolojik ödül uygulamalarının öğrenciler üzerinde diğer yöntemlere göre daha etkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonuçları eğitimde kullanılan ödüllerin öğrencilerin bazı davranışlarını kontrol etme ve değiştirmede işe yaradığına vurgu yapmaktadırlar.

Araştırmada ödüllerin kullanımı ile ilgili araştırılan bir diğer konu, ödüllerin öğrenci davranışları üzerindeki etkileridir. Bu konuda öğretmenler, okul öncesi eğitimde kullanılan ödüllerin öğrenciler üzerindeki etkilerini “olumlu davranışı pekiştiriyor, motive ediyor, kısa süreli davranış değiştiriyor, olumlu etkisi olmuyor” şeklinde ifade etmişlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ödüllerin olumlu sonuçları ile birlikte olumsuz yönlerinin de vurgulanmış olmasıdır. Öğretmenler ödüllerin olumlu davranışları pekiştirdiğini, öğrencileri motive ettiğini ifade etmekle birlikte ödülün etkilerinin kısa süreli olduğunu ve hatta etkisinin hiç olmadığını da ifade etmişlerdir. Yaman ve Güven (2014) tarafından yapılan araştırmada hak etmeyen kişilere de ödül verildiğine ödülün öğrencileri motive etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ödülün olumlu işlevleri ile birlikte ödüllerin kullanımı konusunda bilinçsiz davranıldığında ödüllerin zararlı olabileceği de vurgulanmaktadır. Buna yönelik Kohn (1999) ödüllerin kalıcı davranış değişikliği üretmede başarısız olduklarını; Bolat (2017) ödüllerin yaratıcılık gibi istendik becerileri olumsuz etkilediğini; Bracey (1994) ödülün öğrencileri kolayca teşvik ettiğini öne sürmektedirler. Ödülün bazı zararlı yönlerinin de olduğunu ortaya koyan araştırmaların bulguları dikkate alındığında, ödüllerin doğru ve dikkatli kullanımının önemi daha da belirginleşmektedir.

Araştırmada eğitimde hangi tür cezaların daha çok kullanıldığını incelemek amacıyla öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmenler okul öncesi eğitimde “mola/düşünme köşesi, sevdiği şeyden mahrum etme, uyarma” gibi cezalar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Burada dikkat çeken nokta öğretmenlerin fiziksel cezalar yerine sosyal ve psikolojik ceza türünü kullandıklarını ifade etmeleridir. Yılmaz ve Babaoğlu (2013) sınıf öğretmenlerinin ceza yöntemlerinden psikolojik cezaları “sık sık” kullandıklarını; sosyal ve fiziksel cezaları ise “hiçbir zaman” kullanmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Özer, Bozkurt ve Tuncay (2014) tarafından yapılan araştırmaya göre istenmeyen davranışlarla karşılaşan sınıf öğretmenleri, bu davranışlara karşı sözlü uyarma, sınıf kurallarını hatırlatma, öğrenciye sorumluluk verme, öğrenciye ismi ile hitap etme, öğrenci ile göz teması kurma ve sevdiği şeylerden mahrum etme stratejilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Can ve Baksı'nın (2014) yaptığı araştırmada öğretmenler sınıfta karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışlarına karşı genellikle sözlü uyarıda bulunmak suretiyle ceza verme yöntemini kullanmaktadır.

Araştırmada eğitim sürecinde cezaların hangi amaçla kullanıldığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda okul öncesi öğretmenleri cezaları “kurallara uymama durumunda (başkalarına zarar verme, sınırı aşma, kötü söz, küfür, vb.) ve sorun/istenmeyen davranışı değiştirmek için” kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğretmenler ise hiç ceza kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Eğitimde cezaların kullanımında dikkatli olunması gerektiği ifade edilmektedir. Ceza, davranış

değiştirme çabası olarak değerlendirildiği için (Kohn, 1999) verilecek ceza türünü iyi bilmek ve seçmek gerekir (Yılmaz, 2011). Araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları cezayı sorun davranışları değiştirmek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Güder, Alabay ve Güner, (2018) öğretmenlerin öğrencilerin problem davranışlarına ilişkin sıklıkla göz teması kurma, görmezden gelme gibi ödül-ceza yöntemlerini uyguladıklarını saptamıştır. Klasik anlayışa göre öğrenciler sorun davranışlarının karşılığı olan cezayı çektiklerinde sınıfta daha uygun davranırlar (Gümüş, 2013). Bu konuda McLeod (2015) cezanın bir davranışın tekrarlanma olasılığını azaltacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla klasik anlayışta olan öğretmenlerin eğitimde ceza kullanmaya devam ettikleri söylenebilir. Temiz, (2020) yaptığı araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecinde istenmeyen davranışlarla mücadele ederken ödül ve ceza yöntemlerini kullandıklarını ortaya koymuştur.

Araştırmada eğitimde kullanılan cezaların ne tür sonuçları olduğu araştırılmak hedeflendiğinden bu konu hakkında öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Öğretmenler okul öncesi eğitimde kullanılan cezaların etkilerini “sorun davranışı değiştiriyor, yanlış davranışı fark ettiriyor, kısa süreli etkisi var, olumsuz etkileri oluyor” şeklinde ifade etmişlerdir. Buna göre cezaların öğrencilerin sorun davranışlarının farkına varma ve onları değiştirme konusunda etkilerinin kısa süreli olduğu, hatta bazen olumsuz etkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Burada cezalarla ilgili olumsuz değerlendirmeler dikkat çekmektedir. Nitekim Kohn (1999) cezaların kesinlikle işe yaramadığını; Gündoğdu (2007) öğrenci üzerinde bir takım olumsuz etkiler oluşturduğunu; Akçadağ (2012) cezanın kullanılması sorun davranışlara neden olduğunu ifade etmişlerdir. Aslında birçok eğitimci, ceza ve tehditlerin verimsiz olduğunu kabul etmektedirler (Staddon, 1995). Bilir, Kuru ve Tezcan (2007) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmenler, eğitimde cezai yaptırımlarının fazla olduğunu ve bunların azaltılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmalar cezanın zihinsel sağlık sorunları da dahil olmak üzere çocuklarda olumsuz sonuçlar doğurduğunu (Gershoff, 2008) ve yetişkin ile çocuk arasındaki ilişkilere zarar verdiğini (Kohn, 1994) ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Cameron, (2006) da cezaların öğrenciler arasında davranışsal ve akademik sorunlarla ilişkili olduğunu ve hatta artışına neden olabileceğini ortaya koymaktadır. Gündoğdu (2007) öğretmenlerin sınıf disiplinini sağlamada kullandıkları sosyal ve fiziksel ceza yöntemlerinin öğrenciler üzerinde diğer yöntemlere göre daha az etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yaman ve Güven (2014) tarafından yapılan araştırmada da cezanın sönme meydana getirmesi yerine cezalandırılan davranışı pekiştirdiği vurgusu yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin cezanın sonuçlarına yönelik olumsuz algılarının olması öğretmenleri özellikle fiziksel cezaları kullanmama yönündeki davranışlara yönelttiği söylenebilir. Benzer şekilde Güzelyurt vd., (2019) öğretmenlerin sınıflarında

uyguladıkları ödül ve ceza yöntemlerinin çocukların iç motivasyonunu ve kalıcı öğrenmelerini engellediğini belirtmişlerdir.

Öneriler

1. Okul öncesi dönemde çocuklara uygulanan ödüllerin zararlı yönlerinin olabileceği ortaya konulduğundan, öğretmenler ödül kullanımına dikkat etmelidirler.
2. Ödüllerin motive etme etkisinin kısa süreli olduğu ortaya konulduğundan, öğretmenler ödülleri salt motivasyon aracı olarak kullanmamalıdır.
3. Okul öncesinde kullanılan ceza türlerinden özellikle fiziksel cezanın zararlı etkileri ortaya konulduğundan öğretmenler bu tür cezalandırmalardan kaçınmalıdırlar.
4. Kullanılan ceza türüne bakılmaksızın tüm cezaların sonuçlarının kısa süreli olduğu dikkate alındığında öğretmenlerin ceza kullanımında hassas davranmaları önerilmektedir.
5. Eğitimde ödül ve ceza mekanizmalarına alternatif olarak bazı uygulamaların araştırmalarla ortaya konularak öğretmenlere sunulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçadağ, T. (2012). “Sorun davranışların yönetimi”. *Etkili sınıf yönetimi* (Ed: Hüseyin Kıran). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Armstrong, M., & Stephens, T. (2005). *A handbook of employee reward management and practice*. Kogan Page Publishers.
- Başar, H. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (1983). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bilir, A., Kuru, S., ve Tezcan, F. (2007). Muğla ili ortaöğretim okullarında disiplin uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19).
- Bolat, Ö. (2017). *Beni ödülle cezalandırma*. İstanbul: Doğan Kitap
- Bracey, G. W. (1994). Reward and punishment. *The Phi Delta Kappan*, 75(6), 494-496.
- Budak, Z. F. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan ikinci kademe öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamak amacıyla başvurdukları ödül ve ceza yöntemleri üzerine bir araştırma (Kayseri ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.
- Cameron, M. (2006). Managing school discipline and implications for school social workers: A review of the literature. *Children and Schools*, 28 (4), 219-227.
- Can, E. ve Baksi, O. (2014). Öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına etkisi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 86-101.
- Civelek, K. (2001). *İlköğretimde sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları yöntemler*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cohen, J. H. & Amidon, E. J. (2004). Reward and punishment histories: A way of predicting teaching style?, *The Journal of Educational Research*, 97(5), 269-280.
- Collins, (2008). <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/discipline>
- Çetin, B. (2013). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 14(1), 255-269.
- Çoban, G. S., & Cizrelioğulları, M. N. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimine dair görüşleri. *Journal of Computer and Education Research*, 9(17), 248-277.
- Çolak, M. (2005). *Kütahya ili ilköğretim okullarında ödül ve ceza*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Dağlı, A., & Han, B. (2017). Öğretmen görüşlerine göre Diyarbakır ili eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Electronic Journal of Education Sciences*, 6(12), 108-124.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, F. (2017). Fenomenoloji. *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. (Ed: Ahmet Saban ve Ali Ersoy). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gershoff, E. T. (2008). Report on physical punishment in the United States: What research tells us about its effects on children. Columbus, OH: Center for Effective Discipline.
- Güder, S. Y., Alabay, E., & Güner, E. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarında Karşılaştıkları Davranış Problemleri ve Kullandıkları Stratejiler. *İlköğretim Online*, 17(1).
- Gümüş, A. (2013). *Liselerde disiplin cezasına konu olan davranışların değerler perspektifinden incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündoğdu, H. (2007). *İlköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerinin sınıf disiplinini sağlamada kullandıkları yöntemlerin öğrenciler üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Güneş, A. (2017). *Cezasız eğitim*. İstanbul: Timaş Yayınları

- Güzelyurt, T., Fidan, T. O. K., Tümas, Ç., & Şuhade, U. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin ödül ve ceza kullanımına ilişkin görüşleri. *Temel Eğitim*, 1(4), 21-28.
- Kaya, F. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarında sınıf yönetiminde ödül ve ceza kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. 14. Ulusal Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi: Çocuğun Ekolojik Dünyası Özet Kitapçığı, Maltepe Üniversitesi.
- Kayıkçı, M. (2013). *İlkokullarda sınıf öğretmenlerinin sınıf içinde karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlarla baş etme yolları (ödül ceza yöntemi)*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kohn, A. (1994). The risks of rewards. ERIC Clearing House on Elementary and Early Childhood Education Urbana IL. pp. 1- 6.
- Kohn, A. (1999). *Punished by rewards: The trouble with gold stars, incentive plans, A's, praise, and other bribes*. New York: Houghton Mifflin Harcourt.
- Kök, M., Küçüköğlü, A., Tuğluk, M. N., & Koçyigit, S. (2007). Okul öncesi eğitiminin sorunlarına ilişkin öğretmen görüşleri (Erzurum ili örneği). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 160-171.
- Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N., & Gül, A. (2007). Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(1), 22-29.
- Lewis, R. (2001). Classroom discipline and student responsibility: The students' view. *Teaching and Teacher Education*, 17(3), 307-319.
- Maag, J. W. (2012). School-wide discipline and the intransigency of exclusion. *Children and Youth Services Review*, 34(10), 2094-2100.
- McLeod, S. (2015). Skinner-operant conditioning. Retrieved from www.simplypsychology.org.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Nitel veri analizi*. (Çev. Ed: Sadegül Akbaba Altun ve Ali Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Nuttin, J., & Greenwald, A. G. (2014). *Reward and punishment in human learning: Elements of a behavior theory*. Academic Press.
- Onur Sezer, G. (2014). *İpuçları ve dönütlerle öğretmen ödüllerini artırmanın uygun olmayan ilkökul öğrenci davranışlarını azaltmadaki etkililiği*. Doktora tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, T. Y. (2017). Sınıf yönetiminde motivasyon. *Sınıf yönetimi* (Ed: Mukadder Boydak Özan ve Tuncay Yavuz Özdemir). Asos Yayınları.
- Özer, B., Bozkurt, N., & Tuncay, A. (2014). İstenmeyen öğrenci davranışları ve öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma stratejileri. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(2), 152-189.
- Öztürk, Y., & Gangal, M. (2016). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin disiplin, sınıf yönetimi ve istenmeyen davranışlar hakkındaki inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 593-608.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research and evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage publications.
- Skinner, B. F. (1982). Contrived reinforcement. *The Behavior Analyst*, 5(1), 3-8.
- Staddon, J. (1995). On responsibility and punishment. *The Atlantic Monthly*, 275(2), 88-94.
- Staddon, J. E., & Cerutti, D. T. (2003). Operant conditioning. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 115-144.
- Şanal, M. (2002). Süleyman Paşazade Sami Bey'in okulda ödül ve ceza vermeye ilişkin görüşleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (12), 115-126.
- Temiz, S. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları öğrenci davranış problemleri, bu problemlerin öğretme-öğrenme sürecine etkileri ve bunları yönetme stratejileri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-10.
- TKD (2019). Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/index.php>
- Turhan, M. (2017). Sınıfta istenmeyen davranışlar ve yönetimi. *Sınıf yönetimi* (Ed: Mukadder Boydak Özan ve Tuncay Yavuz Özdemir). Asos Yayınları.

- Uğurlu, C. T., Beycioglu, K., Kondakçı, Y., Sincar, M., Yıldırım, M. C., Ozer, N., & Onel, A. (2015). The views of teachers towards perception of discipline in schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 120-125.
- Uysal, H., Altınkaynak, Ş. Ö., Taşkın, N., & Akman, B. (2018). Çocukların ödül ve ceza algıları ile öğretmenlerin disiplin hakkındaki görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 1-12.
- Yaman, E., & Güven, N. (2014). Öğrencilerin motivasyon düzeyine etki eden önemli bir kavram: Ödül ve ceza. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1163-1177.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri (Şırnak ili örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Yılmaz, F., & Babaoğlu, E. (2013). Reward and punishment methods used elementary teachers to provide classroom discipline. *Ilkogretim Online*, 12(1), 36-51.
- Yin, R. K. (2017). *Case study research and applications: Design and methods*. Sage publications.